

Ag.

RAPPORT 2014:23
ARKEOLOGGRUPPEN AB
ARKEOLOGISK ANTIKVARISK
KONTROLL

Ängelsberg

Arkeologisk antikvarisk kontroll
av fornlämning 20:1, fastigheten
Ängelsberg 1:21, Västervåla socken,
Fagersta kommun, Västmanland
Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:23
ARKEOLOGISK ANTIKVARISK KONTROLL

Ängelsberg

Arkeologisk antikvarisk kontroll av fornlämning 20:1,
fastigheten Ängelsberg 1:21, Västervåla socken,
Fagersta kommun, Västmanland

Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2014:23

Författare Helmut Bergold

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Arbetsbild. Foto av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_140001.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och ambitionsnivå	7
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Tolkning	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	9
Administrativa uppgifter	10

Ängelsberg

Figur 1. Karta över trakten kring Ängelsberg med det aktuella schaktet för ledningsdragningen markerat med rött.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västmanland gav i uppdrag åt Arkeologgruppen AB att utföra en arkeologisk antikvarisk kontroll i samband med kabeldragning i befintligt schakt som skulle ske inom fornlämning 20:1 i Västervåla socken, Västmanland. Fornlämningen utgörs av ett hyttområde och är en del av den verksamhet som har bedrivits inom Engelsbergs bruk. Uppdragsgivare var Västerbergslagen Elnät AB, Ludvika.

Syftet med den antikvariska kontrollen var i första hand att skydda fornlämningen från skada i samband med schaktningen. Den antikvariska kontrollen utfördes parallellt med schaktningen för de nya kablarna. Schaktet grävdes och befintlig kabel frilades med en kabelskopa. Schaktet var cirka 90 meter långt och som djupast 0,5 meter.

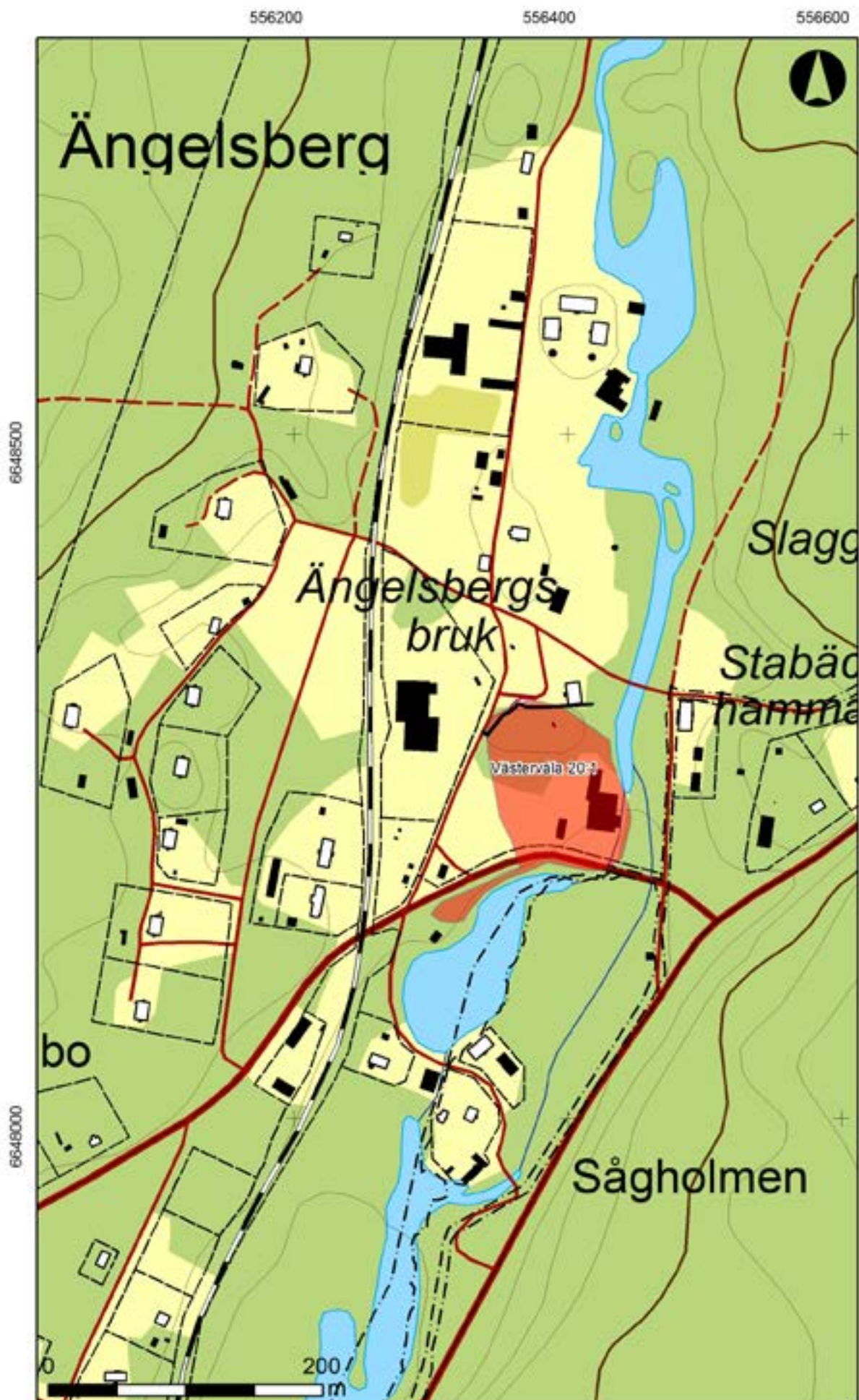
Stratigrafiskt iaktogs generellt i schaktet överst ett lager grästörv om cirka 0,05 meter med ett tillhörande skikt mylla om ytterligare 0,2–0,3 meter. Under detta vidtog sotiga och koliga sandiga lager med slagg och skrotsten. Detta var påförda massor. Det gick dock att iaktta att slaggförekomsten ökade och var som rikligast i schaktets mellersta avsnitt.

Slaggen som påträffades tolkas som återfylld vid tidigare ledningsdragning. Dock hör den säkerligen samman med fornlämning 20:1, hyttlämning. Inget annat av antikvariskt intresse iaktogs vid schaktningsovervakningen.

Bakgrund och kulturmiljö

Länsstyrelsen i Västmanland gav i uppdrag åt Arkeologgruppen AB att utföra en arkeologiska antikvarisk kontroll i samband med att kabeldragning i befintligt schakt skulle ske inom fornlämning 20:1, Västervåla socken. Fornlämningen utgörs av ett hyttområde och är en del av den järnframställningsverksamhet som har bedrivits inom Engelsbergs bruk. Ansvarig för kostnaderna och uppdragsgivare var Västerbergslagen Elnät AB, Ludvika.

Bruksmiljön runt Engelsberg är välbevarad med många komponenter så som hytta, smedja, bostäder, ekonomibyggnader och en väl sammanhållen herrgårdsanläggning med park. Bruksmiljön finns registrerad som fornlämning 9, 12, 20, 22, 81 och 120 i Västervåla socken. Platsen nämns troligen i skrift första gången år 1371 som *Englige*, men det första säkra belägget är från år 1399, då det heter *Ængliko byggning*. Idag är det till största delen en 1700-talsmiljö som framträder, även om hyttdriften har medeltida anor.

Figur 2. Ängelsberg med fornlämningsområdet Västervåla 20:1 markerat. Den svarta linjen i kartans mitt är dragningen av det aktuella schaktet. Skala 1:4 000.

Syfte och ambitionsnivå

Syftet med den antikvariska kontrollen var i första hand att skydda fornlämningen från skada i samband med schaktningen, och i andra hand, under vissa av Länsstyrelsen angivna förutsättningar, att dokumentera anläggningar och kulturlager.

Om fornlämning påträffades skulle den dokumenteras under förutsättning att den var av begränsad omfattning och att det inte var möjligt att flytta schaktet. Om större eller mer komplexa strukturer påträffades skulle arbetet avbrytas för samråd med Länsstyrelsen.

I det fall dokumentation skulle utföras skulle följande klargöras:

- avgränsning av lämningens utbredning i schaktet
- bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd, det vill säga att klarlägga deras karaktär, mängd och bevarandegrad
- datering
- tolkning av lämningarna

Inför kontrollen hade Länsstyrelsen bedömt att en låg ambitionsnivå var tillräcklig. Eventuell dokumentation skulle dock hålla en god ambitionsnivå.

Metod och genomförande

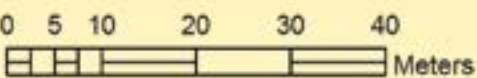
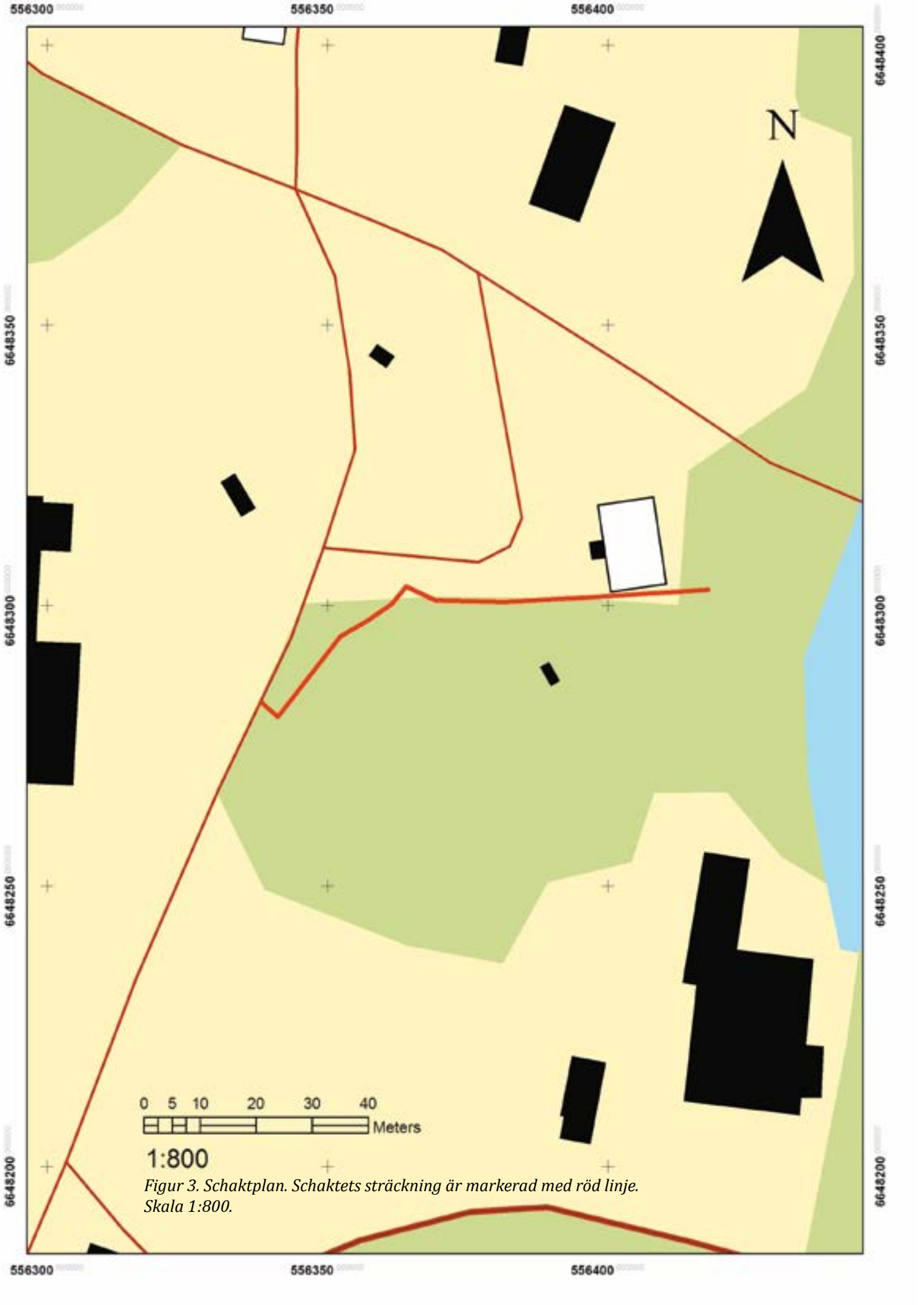
Den antikvariska kontrollen utfördes genom en besiktning av området samt övervakning i samband med grävning för ledningsschaktet. Schaktets dragning för de nya kablarna var given, då de skulle läggas tillsammans med i marken redan befintliga kablar.

Den antikvariska kontrollen utfördes parallellt med schaktningen för de nya kablarna. Schaktet grävdes och den befintliga kabeln fri-lades med en kabelskopa som var 0,3 meter bred. Schaktet var cirka 90 meter långt och som djupast 0,5 meter. Schaktningen genomfördes skiktvis om cirka fem centimeter till dess att avsett djup nåddes, i detta fall samma djup som de sedan tidigare nedlagda kablarna hade. Schakten mättes in med GPS och fotograferades digitalt. Även en skriftlig beskrivning upprättades.

Resultat

Då schaktet grävdes längs ett tidigare uppgrävt ledningsschakt som dessutom var återfyllt med de uppgrävda massorna var möjligheterna till att påträffa bevarade lämningar små. Djupet var ringa och ursprunglig marknivå påträffades inte. Till viss del berodde det på att den befintliga kabeln hade lagts på ett lager sand som vid nuvarande tillfälle inte genomgrävdes.

Stratigrafiskt iaktogs generellt i schaktet överst ett lager grästorv om cirka 0,05 meter med ett tillhörande skikt mylla om ytterligare 0,2–0,3 meter. Under detta vidtog sotiga och koliga sandiga lager med slagg och skrotsten. Detta var påförda massor. Det gick dock att

1:800

Figur 3. Schaktplan. Schaktets sträckning är markerad med röd linje.
Skala 1:800.

iaktta att slaggförekomsten ökade och var som rikligast i schaktets mellersta avsnitt. Skrotstenen var i huvudsak mindre bitar, troligen krossad. Slaggstyckena var upp till omkring 0,25 meter stora.

Uppenbart är att slaggen ursprungligen kommer från den hytta som legat i området.

Figur 4. De upprävdade massorna, som synes med en riklig slaggförekomst. Foto av Arkeologgruppen AB.

Tolkning

Slaggen som påträffades längs schaktet har tolkats som återfylld vid tidigare ledningsdragning, dock hör den säkerligen samman med fornlämning 20:1, hyttlämning. Inget annat av antikvariskt intresse iaktogs vid schaktningsövervakningen.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet var i första hand att skydda fornlämningen från skada i samband med schaktningen. Då det konstaterades att schaktningen enbart kom att beröra återfyllda massor och inga nya eller intakta strukturer påträffades har undersökningsplanens syfte uppfyllts. Inga avvikelser från den ursprungliga planen har gjorts.

Ängelsberg

Administrativa uppgifter

Landskap: Västmanland
Län: Västmanlands län
Kommun: Norbergs kommun
Socken: Västervåla socken
Fastighet: Ängelsberg 1:21

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2014_10
Länsstyrelsens diarienummer: 431-976-2014
Projektnr: 2014_10
Fornlämningsnr: 20:1

Projektledning:
Helmut Bergold

Personal:
Helmut Bergold

Undersökningstid: 2014--06-16 till 2014-06-17

Exploateringsyta: 90 löpmeter

Undersökt yta: 90 löpmeter

Läge: Ekonomiska kartan, blad 11G 9c NV

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

—

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd gjordes.

